

ՆԻՓՈԼԱ ԿՈՒՈԼԻ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

«Ռուս Դպրութեանց Բարեկամներու Ընկերութենէն», Տրաքիոսան ըլլալով մասնակցիլ Նիքոլա Կոլոլի Տարեւարմանի Հանդէսին որ կատարուեցաւ Մոսկուա՝ Մայիս 6ին, Անհիպի տնօրէնը զրկեց Ֆրանսերէն լեզուով՝ հետեւեալ ուղերձը .

«Ռուս գրականութիւնը խորին ազդեցութիւն ունեցած է ուսական Հայաստանի գրագէտներուն և նոյն իսկ Թուրքիոյ Հայ նորակէպագիրներէն ոմանց վրայ : Անհանձն գիտութեան ոգին, մարդկային լայն եղբայրութեան մը բուռն ծարաւը, բացարձակ արգարութեան բաղձանքը, կենքի ուղղակի գիտողութեան և պարզ ու հաւատարիմ արտայայտութեան ձգտումը, արուեստը առանց արուեստականութեան՝ որ կը յայտնուի իբր իրենցարեւր ու կենդանի ծագակալութեամբ մը մարդկային հոգեոյն, այս բոլոր յատկանիշները ռուս մեծ գրագէտներուն, խանդավառօրէն սիրուած են մասնականակից Հայ գրականութեան մէկ քանի լաւագոյն ներկայացուցիչներէն, և կազմած են էական տարրերէն մին որ, ցեղային խառնուածքի և ազգային գեղեցկագիտական աւանդութեանց հիմնական տարրին ու արեւմտեան Եւրոպայի մեծ գրականութեանց ազդեցութեանը հետ, ձևացուցած են Հայոց նոր գրականութիւնը :

«Իմ հիշման հարկս մատուցանելով ռուս գրականութեան Հայոց ու հիմնադիր Նիքոլա Կոլոլի յիշատակին, ուրախ եմ ուրեմն որ կարող եմ այս առթիւ՝ յայտնել միևնոյն ատեն Հայ դպրութեանց երախտագիտութիւնը հանդէպ ռուս մտածման վարպետներուն».

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ՄԻԹԻՆԿԸ

Ապրիլ 25ի իրիկունը, Քաֆէ տիւ Կլօպի սրահին մէջ, Փարիզի Հայերը գումարեցին միթիքնի մը՝ Կլիկիոյ կոտորածներուն դէմ բողոքելու համար : Կը նախագահէր Տիգրան խան Քեւէկեան : Հայոց եւ Եւրոպացուք խառն ըսողութիւնն մը ներկայ էր : Ռոսեցան ըսողութիւն բանախօսներ, — Շիրվանդադէ, Շահմուրատեան, Մ. Զանդմեան, Անթուան Պրիմօ, «Անահիտ» տնօրէնը, եւն. :

Որոշուեցաւ պատգամաւորութիւն մը ուս դարկել օսմանեան դեսպանին եւ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարին : Որոշուեցաւ նաեւ զրկել երախտագիտութեան հեռագիր մը Միքիլինի անգլիական դեմ-հեռագրատան՝ իր ցոյց տուած դիւցազնական մարդասիրութեանը համար, եւ հետեւեալ հեռագիրը՝ Սեւանիկի «Միութիւն» եւ Յառաջդիմութիւն» Քօմիթէին .

«Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» Քօմիթէին, Սեւանիկ. Փարիզի հայ գաղութը 1. Ձեզ կը ընտրուաւ ցամեմու համար զոր կը թափէ՛ Ստոյմապետութիւնը պաշտպանելու եւ բռնապետական տեմիք կոծմանելու : 2. Ձեզ կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները ազատութեան մարտիտա օպանելու վաս սպանման համար : 3. Կը յայտնէ իր գայրոյթ Կլիկիոյ շարդեմուն հանդէպ եւ ձեմէ կը պահանջէ միջամեմէ՛ զինուորական մարմնի որ անմիջական ուղարկման համար՝ ուղեւ գի կոտորածները դադրին եւ յանցաւորները պատմին : 4. Կը մաղթ յաղթանակը՝ բոլոր ցեղերուն համար հաւատարմեան, արդարութեան եւ ազատութեան Բազմակալութեան մը, եւ միութիւնը բոլոր անկեղծ ազատակամներուն» :

Սեւանիկի «Միութիւն» եւ Յառաջդիմութիւն» Քօմիթէին պատասխանեց հետեւեալ հեռագրով .

«Սաջամմ մը մարգարեական հետագիրը՝ չորս յոյժաւով. զգածուած եմ մեր ցաւակցութիւններէն. ընտրակալութիւն մը մարգարեաներուն համար. բնութեան ելը կ'իմանա. այժմ հանգաւորութիւն Աստուայի մէջ. կ'ապահովենք մը ամեն բան պիտի ընենք անկարգութեանց վաւարամը ջեջիւն համար. չորսոյ յոյժաւով մէջ յայտնուած իղծը մերն ալ է : »

Այս հեռագրին «քննութեան ելըը կ'իմանաք» խօսքը քեի մը երկդիմի է. կը թուի որ Սեւանիկի Քօմիթէն ալ կարծած է թէ Հայերն ալ պատասխանատուութեան բաժինն մը ունին Ատանայի շարդեմուն մէջ. «Ատանայի մէջ հանդարտութիւն» կը հռչակէ այդ հեռագիրը, եւ միևնոյն պահուն Ատանայի երկրորդ շարդը կը սկսէր :

Հ Ա Ն Գ Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ն

Փարիզի Հայերը՝ նախաձեռնութեամբ Տիգրան խան Քեւէկեանի՝ կազմեցին հանգանակիչ մասնախումբ մը, որ արդէն հաւաքած է Հայոցմէ 30,000 Ֆրանք. մէկ քանի Ֆրանսացիներ

ալ մասնակցած են այս հանգանակութեան .
Պ. Քիւէկեան արդէն Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանը ուղարկած է 17,700 Փրանք : Հանգանակութիւնը կը շարունակուի :

Փրանսացի նշանաւոր անձնաւորութեանց խումբ մը այս օրերս պիտի հրատարակէ կոչ մը՝ ուղղուած Փրանսական հասարակութեան , հանգանակութիւն մը բանալու համար ի նըպաստ կիլիկիոյ սովիւրց :

Փրանսական կառավարութիւնը ուղարկած է 30,000 Փր. , Փրանսական պանքաները՝ 15,000, Արեւելքի զգլորոցներու վարչութիւնը՝ 7000 :
Կարմիր Խաչի Փրանսական ընկերութիւնը մտադիր է օգնութիւն հասցնել :

ՊՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Փրանսական մամուլը՝ բազմաթիւ յօդուածներով՝ զայրոյթի ու բողոքի միահամուռ աղաղակ մ'արձակեց Կիլիկիոյ կոտորածներուն առթիւ , պահանջելով յանցաւորներուն պատժուիլը և ալգորիսակ վարյագութեանց կրկնման վերջնական արգիլումը : Դժբաղդաբար , այն երկու նախահիններուն մէջ , զոր Կիլիկիա ուղարկուած Փրանսական մարտանաւերու սպաները գրած էին , և զոր Հրատարակեցին Ֆիլաք և Ժաքուէ , սպրդած էին տեղական թուրք իշխանութեանց ստեղծած տարաձայնութիւնները՝ որոնք կը ձգբախին այդ դժբաղդութեանց պատասխանատուութիւնը Հայոց վրայ նետել : Քրանսայի կէս պաշտական լրագիրը , **Թաւ** , իր Մայիս 7ի խմբագրականով՝ յտակ ու Հեղինակաւոր Հերքում մը տուաւ այդ ապուշ և անազնիւ ամբաստանութեան , ցոյց տալով աղէտքին ծագումը իր իսկական գոյնով և մատնանիշ ընկելով իսկական յանցաւորները :

Մայիս 17ին Պ. Տընի Բօշէն , խորհրդարանին մէջ , Արտաքին գործոց նախարարին հարցում մը ուղղեց Կիլիկիոյ ջարդերուն մասին . մեծանուն Քրանսացին , իր փաստալից , վեհոգի ու կորովի ճառովը՝ կատարուած խժժուութիւնները պատ-

կերպնել և ապացուցանել յետոյ թուրք իշխանութեանց մեղապարտութիւնը այդ ահուկ աղէտքին պայման մէջ , ցաւ յայտնեց որ Փրանսական կառավարութիւնը աւելի ուժեղ և ազդեցիկ միջամտութիւն մը ըրած չըլլայ՝ ազատելու համար կոտորածի մատնուած ժողովուրդը . պահանջեց որ՝ եթէ ջարդի փտանգը յարատեւէ , մարտանաւերու զօրքը ցամաք ելլէ և պաշտպանէ հայ բնակչութիւնը :

Պ. Ժօրէս միջամտեց՝ ըսելու համար թէ Քրանսայի գինեալ միջամտութեանը համաժիտ էր , որովհետեւ ասիական ւեցիի կրնայ գրգռել մահճամականները , այլ՝ կը պահանջէ որ Պոլսոյ մէջ Փրանսական զիւանագիտութիւնը աւելի ուժեղ ու պարկեշտ կերպով գործէ :

Պ. Փիշոն յայտարարեց թէ Փրանսական կառավարութիւնը ըրած է ամէն ինչ որ կարելի էր՝ առաջին առնելու համար ջարդերուն , խառնեց իսկական յանցաւորները , որոնց գլխաւորը՝ Ատանայի վալին՝ յականէ անուանէ մատնանիշ ըրաւ . յոյս յայտնեց որ քննիչ յանձնաժողովը արդարութեամբ պիտի վերաբերուի և պատժէ ջարդ կազմակերպողները , յայտարարեց որ Քրանսա պիտի պաշտպանէ երիտ . թիւրք կառավարութիւնը , պայմանով որ ան ինքզինքը ցոյց տայ իսկապէս քաղաքակրթ , թոյլ չառնով որ մարդկութիւնն անպատուող այսպիսի խժժութիւններ կատարուին այսուհետեւ Տաճկաստանի մէջ : Թէ՛ Պ. Բօշէն և թէ՛ Պ. Փիշոն շեշտեցին Պերիին դաշնագրին ճշգրտութեամբ ինչպէս և Տաճկաստանի վերաբերող միջազգային դաշնագրերու բոլոր արամագրութիւնները պահպանելու անհրաժեշտութիւնը :

Թիւրքերը պէտք է ըմբռնեն թէ Հայը ամենէն անկեղծ և ամենէն անհրաժեշտ դաշնակիցն է իրենց՝ պետութեան մէջ իսկական ազատութեան հաստատման համար . Հայուն դահիճները պատժել , Սահմանագրութեան թշնամիները խորտակել ըսել է : Երկդիմի ընթացք մը՝ անխնայութեան առջև դուռը բաց պահել և արտաքին միջամտութեան կարելիութիւնը պահպանել , օսմանեան պետութեան կործանումը փութացնել կը նշանակէ :